

---

## **An Introduction to Method of Theory Building in Integrative Criminology**

*Hossein Gholami* (Allameh Tabataba'i University, Tehran, Corresponding Author, Email:gholami1970@yahoo.com)

*Hossein Javadi hossein abadi* (Phd student at Allameh Tabataba'i University Email: hossein\_javadi@ymail.com)

---

### **ARTICLE INFO**

---

#### **Article history**

**Received:** 8 July 2019

**Revised:** 27 July 2019

**Accepted:** 14 August 2019

**Published online:** 23 September 2019

#### **Key words:**

Integrative criminology,  
Integrated theory, Method of  
Integrated Theorizing

### **ABSTRACT**

---

Contemporary crime analysts aside from modern paradigms have now postmodern views and quantum paradigms to view the future of criminology in reconciling theories, regardless of the theoretical ones. The third generation of criminology, i.e., *Integrative criminology*, was born to align the criminology of the main and critical flow, develop criminological theories, discover new concepts, provide comprehensive comprehension of crime, eliminate unrealistic contradictions, and organize dispersed theories.

Convergent criminology seeks to improve the theories' efficiency and concepts by integrating a set of concepts or propositions in them. Although this approach has become a common paradigm for postmodern criminology, some of the criminologists still oppose this theorizing method due to the lack of a clear framework and roadmap for building an integrated theory of criminology. Removing the mentioned gap requires identifying the exact definition of this approach and recognizing the basic features, typology, and goals of the integrated theory. In this way, it will be possible to provide a template for the creation of integrated theories in the field of criminology.

The present paper, while addressing the aforementioned issues, proposes a model that considers the basic assumptions of the theories and accordingly identifies the method (conceptual or propositional integration), the level (micro, macro), and appropriate scope of the integration. Therefore, it will be a guide for theorists in constructing an integrated theory.

## درآمدی بر روش نظریه‌پردازی در جرم‌شناسی تلفیقی

حسین غلامی (دانشگاه علامه طباطبائی نویسنده مسئول، gholami1970@yahoo.com)

حسین جوادی حسین آبادی (دانشجوی دکتری دانشگاه علامه طباطبائی، hossein\_javadi@ymail.com)

### اطلاعات مقاله

دریافت: ۱۷ تیر ۹۸  
بازنگری: ۵ مرداد ۹۸  
پذیرش: ۲۳ مرداد ۹۸  
انتشار: ۱ مهر ۹۸

### چکیده

مهم‌ترین موضوع مورد توجه جرم‌شناسی تلفیقی، کاربرد رویکرد تلفیق در نظریه‌پردازی جرم‌شناختی است. این رهیافت به دنبال آن است تا در پرتو توجه به مجموعه علل ارتکاب جرم (= رویکرد چند وجهی) از واقعیت پدید آمده مجرمانه ابهام‌زدایی نموده، کاستی‌های نظریه‌های تک بعدی را جبران ساخته، آرایه‌کننده توصیفی جامع‌تر از جرم باشد؛ امری که در پرتو آن نه تنها اعتبار نظریه‌ها افزایش می‌یابد، بلکه تحول و پویایی جرم‌شناسی را به همراه می‌آورد. به‌رغم نقاط قوت نظریه‌پردازی تلفیقی، پاره‌ای از جرم‌شناسان به دلایل گوناگون از جمله ابهام در روش ساخت، راهبرد ابطلال را بر رویکرد تلفیق ترجیح داده، بر آن شدند که چون نظریه‌پردازی تلفیقی از روش مشخصی جهت ساخت نظریه تبعیت نمی‌کند، از این روش در عمل، نظریه‌هایی را با نام نظریه تلفیقی تولید نموده است که واجد ساختار مشخصی نبوده و بسته به سلیقه نظریه‌پرداز، واجد عنوان تلفیقی شده‌اند. مقاله پیش رو با توجه به انتقاد مطرح شده تلاش می‌کند ضمن گونه‌شناسی نظریه‌های تلفیقی و طبقه‌بندی آنها، الگویی را برای ساخت نظریه‌های تلفیقی پیشنهاد دهد که در آن به هدف، سطح و نوع ساخت نظریه تلفیقی توجه می‌شود و بر مبنای آن با تعیین گستره کاربرد (عام یا خاص)، سطح (خرد، میانه و کلان) و نوع ساخت نظریه (گزاره‌ای یا مفهومی) نظریه تلفیقی ساخته می‌شود.

### واژگان کلیدی

جرم‌شناسی  
تلفیقی (همگرا طلب)،  
نظریه تلفیقی، روش  
نظریه‌پردازی تلفیقی

## درآمد

ظهور و گسترش جنبش تلفیق خرد/کلان در آمریکا و عاملیت/ساختار در اروپا در دهه ۱۹۸۰ آغازگر تولد پارادایم نوین تلفیق شد. پارادایم تلفیقی به تدریج به عنوان یکی از جانشین‌های پارادایم‌های سنتی مورد قبول قرار گرفت و محققان حوزه‌های مختلف علوم انسانی تلاش کردند از این رویکرد در ابعاد گوناگون استفاده کنند (ریترز، ۱۳۹۶: ۳۰۶). جرم‌شناسان نیز تقریباً از همین زمان به کاربست راهبرد تلفیق به عنوان راه خروج جرم‌شناسی از بحران نظری و عملی توجه نمودند و گرایش جرم‌شناسی تلفیقی<sup>۱</sup> را بنیان نهادند (Barak, 2009: 14). جرم‌شناسی تلفیقی با رد رهیافت‌های سنتی روش‌شناختی به ویژه فرآیند ابطال‌گری<sup>۲</sup>، راهبرد تلفیق یا ادغام را دنبال می‌کند (Bernard, 2016: 326) به نقل از: رایجیان اصلی، ۱۳۹۷: ۲۰۱). جرم‌شناسی تلفیقی بر آن است که دانش‌های موجود در حوزه‌های مختلف علوم جنایی (مانند نظریه‌ها، مفاهیم حقوقی، راهبردهای پیشگیرانه و مانند آن) را با یکدیگر ترکیب کند. با این حال، «نظریه‌پردازی علت-شناسی» از آن جهت که واجد نقش اساسی در جرم‌شناسی است مهم‌ترین بخش از جرم‌شناسی تلفیقی را به خود اختصاص می‌دهد. اگرچه رویکرد تلفیقی در گذشته نیز برای جرم‌شناسان شناخته شده بود (Durrant & Ward, 2015) و بررسی نظریه‌های سنتی جرم‌شناختی نیز حاکی از آن است که کمتر نظریه‌ای تحلیل خود را به نقش‌آفرینی یک علت واحد محدود ساخته و بسیاری از آنها دست‌کم به اثرگذاری انواعی از علل متفاوت اشاره دارند<sup>۳</sup> (سلیمی و داوری، ۱۳۹۳: ۴۳) ولی در این نظریه‌ها تلفیق به صورت نظام مند و منسجم صورت پذیرفته است، رابطه میان

متغیرها به درستی مشخص نیست و میزان توجه به هر یک مؤلفه‌ها متفاوت است. همین مسئله به نوبه خود سبب برجسته شدن بخشی از نظریه و به حاشیه رانده شدن قسمت‌های دیگر شده و نظریه را تبدیل به تبیینی تک‌ساحتی می‌نماید. حال آنکه تلفیق نظری در معنای امروزی آن فرآیندی نظام‌مند، آگاهانه و واجد پیچیدگی و چندسطحی است، می‌تواند به صورت مفهومی و یا گزاره-ای انجام پذیرد، امکان ترکیب تئوری‌های مشابه و یا مخالف را داراست و هدف غایی آن ارایه تصویر جامع‌تری در خصوص پدیده مجرمانه است. بر این اساس، نظریه-پردازی تلفیقی به عنوان یکی از گرایش‌های نوظهور جرم‌شناسی، فرآیند دستیابی به مبنایی مشترک و همگراست در میان نظریه‌های گوناگون جرم‌شناسی (Bernard, 1989: 137) از طریق ترکیب مفاهیم و یا گزاره‌های اصلی دو یا چند نظریه موجود و با هدف ساخت مجموعه‌ای واحد از مفاهیم و گزاره‌ها (Elliot, 2017). بدین ترتیب، هدف از ارایه نظریه تلفیقی، شناخت عناصر مشترک دو یا چند نظریه برای تولید یک دیدگاه ترکیبی است که در نتیجه نظریه‌های ترکیب شده، کارایی بیشتری نسبت به قبل از ترکیب خواهند داشت (Akers & Sellers, 2009: 301).

نظریه‌پردازی تلفیقی به دلیل پیچیدگی روزافزون جرم و گمراه کننده بودن نظریه‌های تک‌ساحتی به تدریج توجه جرم‌شناسان را به خود جلب نمود و به رویکرد غالب<sup>۴</sup> جرم‌شناسی بدل شد. چنانکه جرم‌شناسانی مانند جانسون، کالوین، پیرسون، فرینگتون، برایت ویت، کولمن، ایوت، کانتر، سمپسون، اگنیو را بر آن داشت که ساخت نظریه‌های تلفیقی را در دستور کار خود قرار داده، تلاش کنند تا حد امکان نظریه‌هایی که واجد قابلیت ترکیب هستند را با

مجرمین ارایه دهد (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۹۱: ۲۶۶) را نیز می‌توان در زمره نظریه‌های تلفیقی قلمداد نمود.

۴. بسیاری از جرم‌شناسان عقیده دارند نظریه‌های تلفیقی در حال حاضر به روشنی به مدل غالب در جرم‌شناسی تبدیل شده‌اند. برای نمونه ر.ک به ویلیامز و مک شین، ۱۳۹۵: ۳۸۴.

۱. Integrative criminology

۲. falsify

۳. برای نمونه گروهی از نظریه‌های سنتی کجروی مانند نظریه آنریکو فری که تلاش نمودند با ترکیب عوامل انسان‌شناختی و محیط فیزیکی، یک طبقه بندی پنجگانه از

ویژگی در کتاب‌هایی نظیر جرم‌شناسی نظری (ولد، برنارد، اسنیپس)، نظریه‌های جرم‌شناسی (ویلیامز و مک شین)، جرم و جرم‌شناسی (وایت<sup>۱</sup> و هینز<sup>۲</sup>)، شناخت جرم‌شناسی (والک لیت<sup>۳</sup>)، جرم‌شناسی (سیگل<sup>۴</sup>)، درآمدی بر جرم‌شناسی (هگن<sup>۵</sup>)، درآمدی بر جرم‌شناسی نظری (بورک<sup>۶</sup>)، بایسته‌های جرم‌شناسی نظری (تیتس<sup>۷</sup>)، بوضوح به چشم می‌خورد.

برای حل این چالش که مربوط به روش‌شناسی نظریه‌های تلفیقی است لازم است پیش از هر چیز دسته‌بندی قابل قبولی از این نظریه‌ها با توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد هر یک ارائه شود. شناخت گونه‌های نظریه تلفیقی راه را برای ایجاد الگوی ساخت این نظریه‌ها هموار خواهد نمود و سبب می‌شود بتوانیم بر اساس الگوی علمی و با توجه به مؤلفه‌هایی نظیر هدف، سطح مورد نظر و گستره تلفیق، مبادرت به ساخت نظریه‌های تلفیقی نماییم. مقاله پیش رو با هدف رفع چالش مذکور در حوزه ساخت نظریه تلفیقی طی دو قسمت تلاش می‌کند با ارائه گونه‌شناسی جامع نظریه‌های تلفیقی: (۱) زمینه را برای ارائه الگوی مناسب تلفیق فراهم آورد و (۲) روش ساخت نظریه تلفیقی را ارائه نماید.

#### ۱- گونه‌شناسی نظریه‌های تلفیقی

**الف) نوع ساخت نظریه تلفیقی (تلفیق گزاره‌ای و مفهومی)**  
نظریه‌های تلفیقی بسته به نوع ساخت به تلفیق گزاره‌ای<sup>۸</sup> و تلفیق مفهومی<sup>۹</sup> دسته‌بندی می‌شوند. تلفیق گزاره‌ای در صدد است با توجه به پیش‌بینی‌هایی که هر نظریه در خصوص جرم و انحراف دارد به تلفیق آنها بپردازد. در این روش تلفیق، دو یا چند نظریه حتی با مفاهیم و فرضیات مختلف در کنار هم قرار داده می‌شوند (Akers & Sellers,

یکدیگر تلفیق کنند. توجه به نظریه‌های تلفیقی در حال حاضر چنان است که برخی قابل فهم بودن جرم را صرفاً از طریق ارائه یک الگوی تلفیقی امکان پذیر دانسته (Miethe & meier, 1994: 1) و معتقدند وقت آن رسیده که آزمون‌گری رقابت محور گسترده‌ی نظریه‌های جرم‌شناسی را متوقف کنیم و به جای آن با توجه به متغیرهای موجود در نظریه‌ها و روابط میان آنها، توجه خود را بر تلفیق نظریه‌ها متمرکز کنیم (ولد و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۵۵).

به‌رغم این اهمیت و وجود وفاق نسبی در خصوص لزوم استفاده از نظریه تلفیقی، این نظریه‌ها با چالش‌های گوناگونی از جمله مشخص نبودن نوع و روش ساخت مواجه هستند. چنانکه برخی صرفاً تلفیق میان نظریه‌های مشابه و منطقیاً به هم پیوسته را امکان‌پذیر دانسته‌اند (تورن بری، ۱۹۸۹: ۵۲ به نقل از Krohn & Eassey, 2014: 1). در مقابل، گروهی معتقدند ترکیب دو نظریه رقیب به ظاهر با هم ناسازگار نیز امکان‌پذیر است (Akers & Sellers, 1995: 86). به علاوه این سوال مطرح است که چه نظریه‌هایی را می‌توان واجد وصف تلفیقی دانست و این نظریه‌ها چگونه ساخته می‌شوند؟ و آیا لازم است تلفیق لزوماً میان فروض اصلی نظریه‌ها صورت گیرد یا می‌توان مفاهیم مندرج در نظریه‌ها را بدون در نظر گرفتن فروض اصلی از آنها خارج و در سایر مفاهیم تلفیق نمود؟

بررسی کتب متعدد جرم‌شناسی معاصر نشان می‌دهد نظریه‌های تلفیقی، بخش کوچکی از این کتاب‌ها را به خود اختصاص داده است و بدون آنکه به طور مفصل جهت پاسخ به پرسش‌های فوق به مبانی، تعریف، ویژگی‌ها و الگوی‌های ساخت این نظریه‌ها پرداخته شود، به ذکر نمونه‌هایی از نظریه‌های تلفیقی بسنده شده است. این

6. Burke  
7. Tibbetts  
8. propositional integration  
9. conceptual integration

1. white  
2. haines  
3. walklate  
4. Siegel  
5. Hagan

می‌شود با حضور فرد در گروه‌های معارض قانون به تدریج پیوندهای اجتماعی او ضعیف می‌شود و مبادرت به ارتکاب جرم می‌نماید (غلامی، ۱۳۹۵: ۱۸).

نظریه تلفیقی ایوت<sup>۳</sup> یکی از گونه‌های نظریه تلفیقی از نوع سر به سر است. ایوت تلاش نمود برای توضیح جرم، نظریه‌های فشار، کنترل و یادگیری اجتماعی را در هم آمیزد. در این نظریه علت بروز جرم بدین ترتیب توضیح داده می‌شود که فشار باعث کاهش ارتباط فرد با جامعه شده و از سوی دیگر باعث پیوست با گروه‌های بزهکار می‌شود و در نتیجه جرم رخ می‌دهد (ولد و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۱۰). همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در این نظریه، نظریه فشار با نظریه کنترل اجتماعی ترکیب و سپس با نظریه یادگیری آمیخته می‌شود و جرم، معلول فقدان ابزارهای مناسب برای رسیدن به اهداف، وابستگی اجتماعی ضعیف و ارتباط بزهکاران معرفی می‌شود. مثال دیگر، نظریه تلفیقی فرل<sup>۴</sup> است که از نوع گزاره‌ای و به صورت متوالی ساخته شده است. از دیدگاه او رفتار انحرافی به صورت تدریجی شکل می‌گیرد. به این نحو که شرایط اجتماعی بر خصوصیات روحی بر اثر می‌گذارد و سپس سبب بروز جرم می‌شود<sup>۵</sup>. تلفیق گزاره‌ای از نوع سر به سر نوع کلاسیک تلفیق نظری محسوب می‌شود. در این روش، نظریه‌پرداز تلاش می‌کند تا حد امکان از نظریه‌هایی برای تلفیق استفاده نماید که دارای گزاره‌های تکمیل‌کننده باشند تا بتوانند به درستی به یکدیگر پیوند خورند. در میان گونه‌های نظریه تلفیقی، این مدل، ساده‌ترین و قابل فهم‌ترین نوع تلفیق به شمار می‌آید. نظریه‌های تلفیق شده به این شیوه عموماً مورد استقبال و پذیرش واقع می‌شوند و از این جهت پرکاربردترین نوع تلفیق محسوب می‌شوند.

۵. برای مطالعه بیشتر رک به: Farrell, 1989

86: 1395). در تلفیق گزاره‌ای به‌رغم تلفیق، گزاره‌های اساسی مربوط به هر نظریه حفظ شده و به همان صورت در قالب نظریه جدید طرح می‌شود. براین اساس تلفیق گزاره‌ای ضمن حفظ نظریه‌های پیشین، ایجادکننده یک نظریه جداگانه جدید است (Muftić, 2009: 39). تلفیق گزاره‌ای به سه صورت: تلفیق متوالی (سربه‌سر)، تلفیق موازی (کناربه‌کنار) و تلفیق قیاسی (بالا به پایین) انجام می‌شود (Hirschi, 1979: 34-36).

در تلفیق متوالی<sup>۱</sup> (سر به سر)<sup>۲</sup> گزاره‌ی اصلی یک نظریه، به دنبال گزاره‌ی اصلی نظریه دیگر آورده می‌شود. به این ترتیب در این نوع از تلفیق، نوعی از رتبه‌بندی زمانی میان متغیرهای مختلف علی ایجاد می‌شود به نحوی که متغیرهای گروه نخست بر متغیرهای گروه دوم تأثیر می‌گذارد و در مجموع نتیجه‌ای (در اینجا جرم) را پدید می‌آورند (Krohn & Eassey, 2014: 4). معمولاً در تلفیق متوالی، یک نظریه ساختاری کلان، جلوتر از یک نظریه در سطح میانی قرار می‌گیرد و یک نظریه خرد، فرآیند را پایان می‌بخشد (ویلیامز و مک شین، ۱۳۹۵: ۳۸۲). این نوع از تلفیق از آن جهت که به دنبال ایجاد نوعی نظم‌بخشی میان نظریه‌های مختلف است، تلفیق توسعه‌ای دانسته شده است. البته در این تلفیق چون گزاره‌های مختلف نظریه‌های گوناگون در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند، ممکن است لزوماً بر هم منطبق نبوده و با هم متفاوت باشند. برای مثال ممکن است یک نظریه مهم‌ترین عامل جرم را گسسته شدن پیوندهای اجتماعی بداند (= نظریه کنترل اجتماعی) در حالی که نظریه دیگر بر نقش همسالان بر ارتکاب جرم تأکید کند (نظریه همنشین‌های افتراقی). در تلفیق متوالی با قرار دادن دو گزاره اصلی نظریه‌های پیش‌گفته، نتیجه گرفته

۱. معادل‌های مختلفی برای این نوع از تلفیق در نظر گرفته شده است. از جمله:

تلفیق «در خط مستقیم» یا «گره خورده به دم یکدیگر» (ملک محمدی، ۱۳۹۵: ۳۸۲).

2. "end to end" or "sequential integration"

3. Elliot

4. Farrell

زمان و مشخص شدن عیوب نظریه انتخاب عقلانی، این نظریه تعدیل و نظریه انتخاب عقلانی محدود مطرح گردید که فرآیند تصمیم را نه یک فرآیند کاملاً در اختیار فرد با دانش کامل، که یک فرآیند تحت تأثیر انواع محدودیت‌های بیرونی و درونی می‌داند (رنانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۱)، اما در نگاه اولیه ممکن است گزاره‌های اساسی این دو نظریه در تناقض با یکدیگر دیده شوند در حالی که می‌توان تلاش نمود با راهبرد تلفیقی مناسب، دو نظریه پیش‌گفته را چنان با یکدیگر ترکیب نمود که هر یک تکمیل‌کننده دیگری باشد. نظریه خودکنترلی از طریق توضیح این نکته که برخی از افراد، تحت تأثیر عوامل فراارادی بوده و بدون توجه به نتایج حاصل از جرم ارتكابی، مبادرت بدان می‌کنند می‌تواند گروهی از جرایم را که نظریه انتخاب عقلانی قادر به تحلیل آنها نیست توضیح دهد. بنابراین با تلفیق این دو نظریه می‌توان گفت برای بیشتر افراد عادی، خودکنترلی بالا به علاوه توجه به نتایج منفی حاصل از ارتكاب جرم، منجر به عدم ارتكاب جرم از سوی آنها می‌شود. از سوی دیگر در خصوص افراد تحت تأثیر عوامل غیر ارادی، خودکنترلی پایین به علاوه میل به کسب سود فوری و عدم توجه به پیامدهای حاصل از جرم، منجر به ارتكاب جرم خواهد شد. مثال فوق نشان می‌دهد چگونه تلفیق کنار به کنار می‌تواند دو نظریه متفاوت را به گونه‌ای منطقی با یکدیگر تلفیق نماید.

تلفیق قیاسی<sup>۳</sup> نوع دیگری از تلفیق گزاره‌ای است. در این نوع از تلفیق، یک یا دو نظریه خرد در نظریه جامع‌تری ترکیب می‌شوند. برای مثال، اگر یک نظریه دربردارنده مفاهیم بسیار کلی باشد و نظریه دیگر واجد مفاهیم خاص‌تر، می‌توان نظریه دوم را در نظریه نخست ادغام نمود. نظریه تلفیقی از نوع قیاسی، مستلزم افزایش سطح انتزاع نظریه جزئی و کاهش سطح نظریه کلی است،

با وجود این، در این نوع از تلفیق نمی‌توان نظریه‌های دارای فروض متضاد و یا غیر تکمیل‌کننده را کنار یکدیگر قرار داد. به همین جهت و برای رفع محدودیت فوق، روش تلفیق دیگری پیشنهاد شد که از آن به عنوان روش تلفیق موازی یا «کنار به کنار» یاد می‌شود.

تلفیق موازی (کنار به کنار)<sup>۱</sup> در مواردی که پیش‌فرض‌های اساسی دو نظریه، قابلیت ترتیب‌بندی زمانی نداشته باشند و به گونه‌ای نقض‌کننده یکدیگر باشد استفاده می‌شود (الیوت، ۱۹۷۹ و ۱۹۸۵ به نقل از Caro, 2002: 14). در این نوع از تلفیق دو یا چند نظریه که تبیین‌های هم‌عرضی از قضایای تحت شمول خود دارند، موضوع تلفیق واقع شده و با توجه به شاخص‌های ویژه در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند (غلامی، ۱۳۹۵: ۱۹). در این روش تلفیق، تلاش می‌شود ابعاد مختلف موضوع مورد واکاوی قرار گرفته و هر بخش از آن توسط نظریه متناسب توضیح داده شود. تلفیق کنار به کنار از آن جهت می‌تواند مفید باشد که نظریه‌های مختلفی را که برای تشریح برخی از جرایم خاص و یا جرایم ارتكابی از سوی طبقه خاص ایجاد شده است درهم می‌آمیزد. برای مثال، نظریه کلاسیک فشار به عنوان نظریه‌ای که می‌تواند بیشتر برای جرایم ارتكابی از سوی اقشار فقیر جامعه مورد استفاده قرار گیرد می‌تواند با نظریه‌ای که برای تشریح رفتار بزهکارانه طبقه ثروتمند ایجاد شده ترکیب شود. مثال زیر، روش مورد استفاده در تلفیق کنار به کنار را بیشتر روشن می‌سازد.

در نظریه خودکنترلی<sup>۲</sup> گفته می‌شود افرادی که دارای سطوح پایین خودکنترلی هستند مرتکب انواع جرایمی می‌شوند که می‌توان آنها را غیرارادی دانست. در حالی که در نظریه انتخاب عقلانی با تأکید بر سنجش منافع و مضار ارتكاب جرم توسط فرد، مرتکب، فردی عقلانی تلقی می‌شود که ارتكاب جرم را برگزیده است. هرچند با گذشت

3. "up and-down" or "deductive integration"

1. "side by side" or "parallel/horizontal integration"

2. Self-control

قرار گیرد، زمینه برای تلفیق مهیا می‌شود. در وهله پایانی نیز لازم است گزاره‌های برآمده از نظریه‌های خرد را بگونه‌ای در نظریه عام‌تر ادغام کنیم که ضمن حفظ چارچوب اصلی نظریه عام، این نظریه‌ها توسعه یافته و از توانایی بیشتری برای توضیح جرم بهره مند شوند.

در نقطه مقابل تلفیق گزاره‌ای که در آن گزاره‌های اصلی نظریه به صورت کامل با نظریه دیگر ترکیب می‌شوند، تلفیق مفهومی قرار دارد. تفاوت اصلی تلفیق گزاره‌ای و تلفیق مفهومی در آن است که در تلفیق گزاره‌ای، گزاره‌ها یا قضایای مربوط به هر نظریه حفظ شده و به همان شیوه در نظریه کلان‌تر تبلور می‌یابد. در حالی که در تلفیق مفهومی، مفهوم بنیادین یک نظریه به مفهومی از نظریه دیگر منتقل شده و ادغام می‌گردد. با تلفیق مفهومی یکی از اهداف نظریه تلفیقی که جلوگیری از توسعه بی‌رویه نظریه‌ها است محقق می‌شود، ضمن آن که در پرتو توجه به مفاهیم مختلف در نظریه، نظریه تلفیقی، توانمندی بیشتری در توضیح پدیده مجرمانه خواهد داشت (غلامی، ۱۳۹۵: ۲۲). هدف اصلی از تلفیق مفهومی، آن است که اقدام به ساخت نظریه‌ای شود که متأثر از آموزه‌ها و مفاهیم چندین نظریه متفاوت است در حالی که به جای ارایه تبیین‌های متفاوت، اقدام به ارایه تبیین واحد از جرم و موضوعات مطرح شده می‌نماید. تلفیق مفهومی با توجه به شباهت مفاهیم نظریه‌ها و مکمل بودن مفهومی آنها صورت می‌گیرد. در این نوع از تلفیق، مفاهیم از نظریه‌های گوناگون بدون توجه به مفروض‌ها یا نکات اصلی نظریه‌ها به عاریت گرفته می‌شود و سپس این مفاهیم به شکلی جدید در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند (ویلیامز و مک شین، ۱۳۹۵: ۳۸۲). برای ساخت نظریه تلفیقی مفهومی، در قدم

به نحوی که نظریه جزئی می‌تواند بخش خاصی از نظریه بزرگ‌تر و عمومی‌تر باشد (Benefiel, 2014: 3). از دیدگاه هیرشی تلفیق قیاسی عبارت است از بالا بردن سطح انتزاع یک نظریه، تا نظریه‌های جزئی به بخشی از یک نظریه عام‌تر درآیند (Hirschi, 1979: 36). در تلفیق قیاسی به دنبال یک چارچوب نظری کلی هستیم که از نظریه‌های جزئی شکل گرفته‌اند. یکی از مثال‌های بارز تلفیق قیاسی، نظریه تلفیقی شبکه اجتماعی<sup>۱</sup> کرون است (۱۹۸۶) که در آن گزاره‌های برآمده از نظریه‌های مرتبط با وضعیت اجتماعی، ساختار محلی و شبکه‌های اجتماعی با یکدیگر تلفیق و جرم ناشی از وضعیت ساختارهای اجتماعی، متأثر از وضعیت اجتماعی و ساختار محلی دانسته شده است.<sup>۲</sup> یکی دیگر از نظریه‌های تلفیقی قیاسی، نظریه پیرسون و وینر (۱۹۸۵) است. در این نظریه، هشت گزاره اساسی از اشتراکات نظریه‌های مختلف جرم‌شناختی در سطوح کلان و خرد استخراج شده است به نحوی که هر کدام از این گزاره‌ها به گونه‌ای مرتبط با نظریه یادگیری اجتماعی هستند. سپس این مفاهیم با گزاره‌های نظریه کنترل اجتماعی و برجسب زنی آمیخته می‌شوند تا نظریه عام جرم، متولد شود. مثال دیگر، نظریه تلفیقی آکرز است. به عقیده او نظریه کنترل اجتماعی و فشار می‌توانند در نظریه کلی‌تر یادگیری اجتماعی ادغام شوند (Caro, 2002: 73).

در تلفیق قیاسی به صرف شباهت‌های مفهومی چند نظریه با یکدیگر نمی‌توان از گروهی صرف نظر نمود. در نتیجه برای ساخت نظریه تلفیقی، درک درست گزاره‌های اصلی یک نظریه ضروری است. در گام بعدی، سنجش ارتباط میان گزاره‌ها اجتناب ناپذیر است. در این مرحله چنانچه گزاره‌ای خاص بتواند زیر مجموعه گزاره‌ای عام

#### 1. social network theory

۲. برای مطالعه بیشتر رک به:

[https://www.researchgate.net/publication/249985142The\\_Web\\_of\\_Conformity\\_A\\_Network\\_Approach\\_to\\_the\\_Explanation\\_of\\_Delinquent\\_Behavior](https://www.researchgate.net/publication/249985142The_Web_of_Conformity_A_Network_Approach_to_the_Explanation_of_Delinquent_Behavior)

نمونه‌ای از واحدهای رسته‌ای است و دسته‌بندی‌های اجتماعی که بر شیوه کنش و رفتار انسان‌ها و شیوه رفتار دیگران با آنان تأثیر می‌گذارد مانند جنسیت، قومیت، سن و طبقه اجتماعی، نمونه‌ای از واحدهای دسته‌ای است (ترنر، ۱۳۹۶: ۱۱۱). سطح کلان واقعیت نیز شامل نظام‌های اصلی اجتماعی و ساختارهای جامعه نظیر اقتصاد، سیاست، آموزش و فرهنگ است. نظریه‌های کلان دارای دیدگاهی وسیع بوده، در قالب نظریه‌هایی که ساختار اجتماعی و تأثیرات آن را توضیح می‌دهند شکل گرفته‌اند (ویلیامز و مک شین، ۱۳۹۵: ۲۶). در جرم‌شناسی، نظریه‌های کلان به ارتباط جرم با ساختارهای اجتماعی می‌پردازند در حالی که نظریه‌های خرد به رابطه فرد و ارتکاب جرم و در واقع، فرآیند بزه‌کارشدن فرد توجه می‌کنند. نظریه‌های میانه یا موقعیتی نیز که در چهار حوزه نظری: کنترل، یادگیری، پدیدارشناختی و کنش متقابل دسته‌بندی می‌شوند، حضوری بسیار اثرگذار در جرم‌شناسی علت‌شناسی دارند. رویکرد مشهور پیشگیری موقعیتی (وضع‌ی)، حاصل تأملات این سطح است. این تأثیر تا آنجاست که محققانی مانند گیدنز، این سطح تحلیل و این نوع نگرش را مناسب‌ترین رویکرد برای درک جنبه‌های جرم و رفتار کجروانه دانسته، مدعی هستند حوزه مطالعاتی جرم و انحراف، با دیدگاه‌های کنش متقابل نمادین، برچسب‌زنی و پدیدارشناسی ... پیوستگی چشمگیری دارد، و این پیوند آن چنان نزدیک است که اغلب، این رشته را گفتاری کاملاً منطبق با دیدگاه کنش متقابل می‌دانند (گیدنز، ۱۳۷۸: ۱۴۶). بر اساس آنچه گفته شد، بسته به سطح تلفیق می‌توان چند گونه از نظریه‌های تلفیقی را شناسایی نمود؛ از جمله: تلفیق خرد- خرد<sup>۵</sup>، کلان- کلان<sup>۶</sup>، خرد- کلان<sup>۷</sup> و کلان به میانه به خرد- خرد به میانه به کلان.

نخست، مفاهیمی از یک نظریه برای تعریف پدیده‌های مورد نظر در یک نظریه دیگر مورد اقتباس قرار می‌گیرد که به آن جذب مفهومی<sup>۱</sup> گفته می‌شود (Akers & Sellers, 1395: 86). به این ترتیب در تلفیق مفهومی نظریه‌پرداز مفاهیمی را از نظریه‌های مختلف وام می‌گیرد با این استدلال که این مفاهیم هر چند در نظریه‌های متفاوت، اما معانی و الهام‌بخشی‌های مشابهی دارند.<sup>۲</sup> در مرحله بعدی مفاهیم بنیادین هر نظریه تا آنجا که امکان پذیر باشد با مفاهیم بنیادین نظریه دیگر در هم آمیخته می‌شود. چنانکه ممکن است مفهومی محدود در ذیل مفهومی عام قرار گیرد. برای مثال مفاهیم اعتبار و شدت تهدیدها و ضمانت اجراهای رسمی در نظریه بازدارندگی<sup>۳</sup> مطرح است<sup>۴</sup> که این مفاهیم می‌تواند بخشی از نظریه یادگیری اجتماعی باشد که دربرگیرنده هر دو دسته ضمانت اجراهای رسمی و غیر رسمی در تقویت رفتار است (Krohn & Eassey, 2014: 4).

#### ب) سطح نظریه (تلفیق سطوح خرد، میانه، کلان)

از حیث سطح تلفیق، نظریه تلفیقی به تلفیق خرد- خرد، کلان- کلان، خرد- کلان، خرد- میانه، میانه- کلان و خرد- میانه- کلان تقسیم می‌شوند. از دهه ۱۹۸۰ کوشش فراگیری در جهت تلفیق نظریه‌های سطح خرد و کلان در جامعه‌شناسی آغاز شد و کسانی چون: گیدنز، الگزندر، کالینز، کلمن و... به ساخت نظریه تلفیقی مبادرت نمودند (ریتزر، ۱۳۹۵: ۱۰۵). به تدریج به سطح میانه نیز توجه شد و تلاش گردید تبیین‌هایی با ترکیب سه سطح یاد شده ارائه گردد.

سطح خرد، شامل رفتار و ویژگی‌های فردی و سطح میانه، شامل واحدهای رسته‌ای و دسته‌ای می‌شود. گروه،

5. micro-micro integration  
6. macro-macro integration  
7. macro-micro integration

1. conceptual absorption  
۲. برای مطالعه بیشتر رک به: (Messner, 1989)  
3. Deterrence theory  
۴. برای مطالعه بیشتر رک به: اسفندیاری و همکاران، ۱۳۹۵.



به نظر آنان این ساخت منفرد روانی از عناصر متعددی نظیر برانگیختگی رفتاری، نداشتن ثبات و پشتکار، ترجیح دادن رفتارهای خطر ساز، ترجیح دادن اعمال جسمی در برابر کارهای فکری، خودمحوری و آستانه پایین ناکامی تشکیل شده است (ر.ک: وایت و هینز، ۱۳۹۵: ۱۲۰).<sup>۱</sup> به این ترتیب، این نظریه با تلفیق مؤلفه‌های خرد پیش‌گفته، دیدگاهی را بنیان می‌نهد که از عناصر مختلف روانی برای توضیح جرم بهره برده است.

ایراد این نوع از تلفیق آن است که نظریه ارائه شده، توان تبیین جرم گروهی و سازمانی را ندارد. برای حل این مشکل، نیازمند تبیین‌های تلفیقی هستیم که سطح خرد را با عناصر سطح میانی یا کلان ترکیب نماید. برای نمونه می‌توان نظریه‌ای را مطرح نمود که جرم را ناشی از نوعی مشکلات روانی می‌داند که موجب می‌شود افراد به‌سوی هم‌نشینی با افراد خطاکار کشانده شوند و در نتیجه هم‌نشینی، طی فرآیند یادگیری، زمینه ارتکاب جرم مهیا می‌شود.

نظریه‌های کلان مبتنی بر تجزیه و تحلیل نظام‌های اجتماعی، جمعیت در مقیاس وسیع و در حد ساختار اجتماعی است و نیازمند انتزاع نظری گسترده می‌باشد (Calhoun, 2002). گروهی از این نظریه‌ها صرفاً بر روندهای وسیع اجتماعی تأکید می‌کنند چنانکه آنها را می‌توان نظریه‌های افراطی کلان نامید؛ مانند «جبرگرایی فرهنگی» پارسونز، نظریه «تضاد» دارندورف و نظریه «کلان ساختارگرایی» که از جمله مشهورترین نظریه‌های کلان به شمار می‌آیند (ریترز، ۱۳۹۶: ۶۷۰). برخی نیز به‌رغم توجه به عناصر سطح کلان تلاش می‌کنند نظریه را به سطح میانه نزدیک سازند. به طور کلی نظریه‌های کلان را می‌توان در چهار گروه طبقه‌بندی کرد: ۱) نظریه‌های کلان ایده‌آل‌گرا که تلاش می‌کند ویژگی‌های اساسی اجتماعی را با استفاده

جرم‌شناسی خرد، جرم را قبل از هر چیز پدیده‌ای فردی می‌داند و به دنبال پاسخ به سؤالاتی مانند عوامل ارتکاب جرم در شخصیت بزهکار و سابقه او است (محسنی، ۱۳۹۴: ۸۲). بر همین اساس، نظریه‌های تلفیقی خرد جرم‌شناختی، با تمرکز بر خصوصیات اشخاص، به مؤلفه‌های گوناگون جرم در سطح فردی تمرکز نموده، به دنبال جستجوی علت جرم در آنهاست. این نظریه‌ها در واقع برای توضیح چگونگی دخالت ویژگی‌های فردی برای تبدیل شدن افراد عادی به افراد بزهکار شکل گرفته‌اند.

واقعیت سطح خرد، از عناصر متعددی نظیر عواطف، نیازهای پیوندجویانه، نمادها، نقش‌ها، پایگاه و بوم‌شناسی تشکیل شده است (ترنر، ۱۳۹۶: ۱۱۳-۱۱۵). اگر نظریه‌ای برای تبیین رفتار و از جمله رفتارهای مجرمانه تلاش نماید زیرمؤلفه‌های سطح خرد را با یکدیگر پیوند دهد، به نظریه تلفیقی خرد دست یافته است. برای مثال، زمانی که پژوهشگر دو نظریه اثباتی از نوع زیستی و روانی را در هم ادغام می‌کند، تلفیقی از نوع خرد-خرد انجام داده است. نظریه‌هایی چون «کنش متقابل نمادین»، «تبادل»، «پدیدارشناسی»، «روش‌شناسی مردم‌نگارانه» در زمره نظریه‌های خرد قرار می‌گیرند. بر این اساس دیدگاه‌های تلفیقی برآمده از این نظریه‌ها نظریه‌های تلفیقی خرد را تشکیل می‌دهند. برای نمونه نظریه «تعامل‌گرایی نمادین جدید» نظریه تلفیقی خردی است که از نظریه‌های مبادله، روش‌شناسی مردم‌نگارانه، تحلیل مکالمه و پدیدارشناسی به وجود آمده است (ریترز، ۱۳۹۶: ۵۱۷).

در جرم‌شناسی یکی از نمونه‌های نظریه تلفیقی خرد، نظریه تلفیقی خودکنترلی است که توسط هیرشی و گاتفردسون ارائه شده است. این نظریه، خودکنترلی را نوعی ساخت روانی یا خصیصه منفرد شخصیتی می‌داند.

است، با توجه به آنکه این نظریه نوع تکمیل شده نظریه «کنترل اجتماعی» است، نگارنده از معادل «خودکنترلی» استفاده نموده است.

۱. مترجم معادل «خوب‌بختنداری» را برای عبارت «self-control» انتخاب کرده است. گذشته از آنکه به نظر می‌رسد «خودکنترلی» معادل رستاری برای این مفهوم

تلفیق، نظریه بورسیک<sup>۲</sup> است. به عقیده وی نظریه بی‌سازمانی اجتماعی و تضاد را می‌توان به عنوان دو نظریه کلان درهم آمیخت. بی‌سازمانی، ویژگی مناطقی خاص است که قدرت در آنها جایگاهی نداشته، نقش پلیس در آنها پررنگ، شمار مجرمین زیاد، کنترل اجتماعی، ضعیف و زمینه ارتکاب جرم فراهم است. بی‌سازمانی اجتماعی می‌تواند نتیجه فقدان قدرت در مناطق خاص باشد. به این ترتیب می‌توان گفت: فقدان قدرت منجر به بی‌سازمانی اجتماعی در برخی مناطق شده و همین مسئله، ارتکاب جرم را تسهیل می‌کند.<sup>۳</sup>

با پایان پذیرفتن رویارویی نظریه‌های خرد و کلان، به تدریج مساله تلفیق نظریه‌های برآمده از این دو رویکرد، ذهن پژوهشگران علوم مختلف را به خود جلب کرد. تا آنجا که یکی از موضوعات اصلی مورد توجه محققان حال حاضر علوم اجتماعی، ارائه دیدگاه‌هایی تلفیقی در خصوص پدیده‌های مورد مطالعه است، به نحوی که اغراق نیست اگر پارادایم رایج این علوم را نظریه‌های تلفیقی به طور عام و تلفیق خرد و کلان به صورت ویژه تلقی کنیم. از نمونه‌های رایج پیوند خرد و کلان می‌توانیم به نظریه تلفیقی ریتزر (تلفیق سطح عینی و ذهنی کلان با سطح عینی و ذهنی خرد)، نظریه جامعه‌شناسی چندبعدی الکساندر (نحوه ایجاد نظم در جامعه در قالب سطح بیرونی کلان و سطح درونی خرد)، و نظریه تلفیقی الیاس با عنوان جامعه‌شناسی فرآیند اشاره کرد.

در جرم‌شناسی، نظریه‌های تلفیقی خرد و کلان تلاش می‌کنند تا حد امکان جرم را در سطح فردی و در سطح نظام‌های کلان اجتماعی تبیین نمایند. یکی از نمونه‌های تلفیق نظریه‌های خرد و کلان در جرم‌شناسی، نظریه کلمن است. کلمن در نظریه خود به تلفیق کنش و نظام می‌پردازد و در آن بر پیوند سطوح خرد و کلان اصرار می‌ورزد

از روش‌های ذهنی تبیین‌کننده (Sanderson, 1988؛ ۲) روش ماتریالیستی که سعی دارد ویژگی‌های اساسی زندگی اجتماعی انسان را از جهت شرایط عملی و مادی توضیح دهد و بر عواملی نظیر شرایط محیطی، سطح فناوری و نظام اقتصادی تاکید می‌کند. (۳) کارکردگرایی یا کارکردگرایی ساختاری که جامعه را تشکیل یافته از نظام‌های پیچیده به هم پیوسته و وابسته به یکدیگر می‌داند که هر بخش از آن به طور قابل توجهی بر بخش دیگر اثر می‌گذارد؛ و (۴) نظریه‌های تضاد که بارز شکل‌یافتگی مبتنی بر وفاق جامعه، بر حقیقت تضاد در زندگی اجتماعی تاکید می‌کنند (Lanski, 1982).<sup>۱</sup>

در جرم‌شناسی، برخی از نظریه‌ها در سطح کلان به جرم توجه دارند و برای نظام‌های اساسی اجتماعی در وقوع بزه نقش اساسی قائل هستند. این نظریه‌ها با تمرکز بر ساختارهای اصلی اجتماعی ایجاد شده‌اند و تلاش دارند میان رفتار انسان و این ساختارها ارتباط برقرار کنند. نظریه‌های کلان دارای دیدگاهی وسیع هستند و در قالب نظریه‌هایی شکل گرفته‌اند که ساختارهای اجتماعی و تأثیرات آنها را توضیح می‌دهند. این نظریه‌ها به جای تمرکز بر بزه‌کاران و رفتار آنها بر نرخ بزه متمرکز می‌شوند؛ مانند نظریه نابهنجاری و تضاد (ویلیامز و مک شین، ۱۳۹۵: ۲۶).

نظریه تلفیقی کلان-کلان از ترکیب دو یا چند نظریه و یا مفهوم کلان ایجاد می‌شود. اگر بپذیریم نیروهای سطح کلان عبارتند از: جمعیت، تولید، توزیع، بازتولید و قدرت (ترنر، ۱۳۹۶: ۱۰۸) نظریه‌ای که از ترکیب حداقل دو عنصر از عناصر سطح کلان به وجود آمده باشد، نمونه‌ای از نظریه تلفیقی کلان-کلان خواهد بود. همچنین این امکان وجود دارد که نظریه تلفیقی سطح کلان از ترکیب نظریه‌های کلان حاصل شود. یکی از نمونه‌های این نوع

۳. برای مطالعه بیشتر ر.ک به: (Bursik, 1989)

۱. به نقل از: <https://en.wikipedia.org/wiki/Macrosociology>

2. Bursik

واسطه‌ای مثل شرکت‌ها، نهادهای اقتصادی و بانک‌ها به عنوان عناصر سطح میانه نیز توجه کنیم. درست به همین دلیل است که برخی از جامعه‌شناسان معاصر، نظریه پردازی از سطح کلان به میانه به خرد و از سطح خرد به میانه به کلان را پیشنهاد داده‌اند. برای مثال ترنر (۱۳۹۶: ۱۹۹-۱۲۰) با تأکید بر طرق سه گانه ظهور واقعیت (خرد، میانه، کلان) به دنبال ارایه پارادایمی جهت تلفیق این سه سطح است. وی پس از طرح عناصر سطح خرد، میانه و کلان، بحث نظریه پردازی از کلان به میانه به خرد و از خرد به میانه به کلان را مطرح می‌کند و بیان می‌کند که جهان هستی از این واقعیت‌های سه گانه که هر کدام واجد نیروهای مختلفی هستند تشکیل شده و هر یک بر دیگری تأثیر می‌گذارد. ترنر بر آن است که هر مواجهه‌ای در سطح خرد، تحت تأثیر نیروهای سطح میانی است و برعکس نیروهای سطح میانه بر سطح خرد تأثیر می‌گذارند. همچنین تعامل مشابهی میان نیروی‌های سطح میانه و سطح کلان وجود دارد. به علاوه عناصر سطح کلان از طرق نیروهای میانی امکان تغییر دارند، چنانکه عناصر سطح خرد نیز از طریق نیروهای میانی بر ساختارهای کلان تأثیر می‌گذارند.

کامل‌ترین و نزدیک‌ترین نظریه به واقعیت، نظریه تلفیقی سه سطحی است؛ نظریه‌ای که در قالب یک پیوستار بتواند عناصر سطح خرد، میانه و کلان را احصا نموده، ترتیب بندی منطقی میان آنها را مشخص سازد و در نهایت، نحوه ارتباط آنها و تأثیرگذاری‌شان بر متغیر مورد مطالعه را روشن سازد. هرچند چنین نظریه‌ای از جهت آنکه با در نظر گرفتن مجموعه عوامل دخیل در یک پدیده اجتماعی به واقعیت نزدیک می‌شود و از این جهت می‌توان گفت نوع عالی نظریه تلفیقی به شمار می‌آید، اما از جهت آنکه در بردارنده عناصر متعددی است، پیچیدگی آن - اجتناب‌ناپذیر است. به این مسئله باید دشواری ساخت نظریه‌های سه سطحی را افزود که سبب شده است جامعه‌شناسان و جرم‌شناسان اندکی جرئت ورود به چنین

(ریتزر، ۱۳۷۴: ۶۱۳ به نقل از یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۰۲). او در تشریح جرایم یقه سفیدی از عوامل خردی نظیر انگیزه ارتکاب جرم تا علل کلانی مانند فرهنگ رقابت استفاده می‌کند. نظریه تلفیقی دیگری که از پیوند عناصر سطح خرد و کلان پدید آمده است «نظریه شبکه» است. این نظریه به مؤلفه‌های سطح کلان و خرد توجه دارد و برای آن دسته از جرایم یقه سفیدها که خصلت جمعی، ساختاری، غیرمتمرکز و شبکه‌ای دارند به ویژه جرایم سازمانی و جرایم سایبری مناسب است. این نظریه برای فعالیت‌های غیرقانونی و هماهنگ گروهی منسجم از اشخاص که با تبانی با یکدیگر و برای تحصیل منافع مادی یا قدرت به ارتکاب مستمر اعمال بسیار مجرمانه می‌پردازند و برای رسیدن به هدف خود از هر نوع ابزار مجرمانه استفاده می‌کنند، قابلیت کاربرد دارد (یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۰۳). نظریه تلفیقی کورت لوین نیز با تأکید بر خصوصیات شخص و ویژگی‌های محیط در شکل‌گیری جرم، سطوح خرد و کلان را در هم می‌آمیزد. بدین ترتیب به اعتقاد او رفتار هر شخص، تابع خصوصیات شخصی او و خصوصیات محیط است (رفیع پور، ۱۳۷۴: ۶۰-۵۹ به نقل از یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۰۳).

در حال حاضر، تلفیق نظری از نوع خرد-کلان، بخش مهمی از فعالیت محققان حوزه جامعه‌شناسی و جرم‌شناسی را به خود اختصاص داده است تا آنجا که برخی از نظریه‌پردازان مدعی آن شده‌اند که امروزه محوری‌ترین فعالیت در حوزه نظریه پردازی تلفیق، به تلفیق نظری خرد-کلان اختصاص دارد (ریتزر، ۱۳۹۶: ۳۰۴). با وجود این، تلفیق خرد و کلان آنگاه می‌تواند بیانگر درست‌تری از واقعیت باشد که با عناصر سطح میانه نیز ترکیب شود. برای مثال، زمانی که درصدد باشیم رابطه تحولات نظام اقتصادی را با ارتکاب جرم، مورد مطالعه قرار دهیم، اگر بخواهیم تبیین واقع‌بینانه‌تری ارایه کنیم لازم است به نقش نهادهای

شرح بنیان‌های اساسی رشته حقوق و اصول کلی حاکم بر آن است. وانگهی جرم‌شناسان، نظریه عمومی را در معنایی متفاوت استعمال می‌نمایند. ایکرز در کتاب خود با عنوان «یادگیری اجتماعی و ساختار اجتماعی: نظریه عمومی جرم و انحراف»<sup>۶</sup> نظریه‌ای را ارائه می‌دهد که در آن، متغیرهای پیوند افتراقی، تقویت افتراقی و تقلید با یکدیگر تعامل دارند. به اعتقاد وی یادگیری اجتماعی، فرآیندی پویاست که بر یادگیری رفتارهای مجرمانه و سازگارانه اثر می‌گذارد. افراد یا از طریق تقویت افتراقی در فرآیند پویای یادگیری اجتماعی، منحرف می‌شوند یا موقعیت‌های مجرمانه را حفظ می‌کنند. مردم در تعامل با گروه‌های مهم در زندگیشان، ارزیابی از رفتارهایشان به عنوان خوب یا بد را یاد می‌گیرند. افرادی که رفتارهای انحرافی را خوب (تعریف مثبت) یا حداقل موجه (تعریف خنثی‌کننده) تعریف می‌کنند، احتمال بیشتری دارد مرتکب آن رفتارها شوند (علیوردی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۴). ایکرز معتقد است نظریه ارائه شده، یک نظریه عمومی و کاربردی در تبیین انواع رفتارهای انحرافی است (Akers, 1985) به نقل از: علیوردی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۴.

یکی دیگر از آثار جرم‌شناختی که به ارائه نظریه عمومی می‌پردازد، کتاب «نظریه عمومی جرم»<sup>۷</sup> است. نگارندگان ادعا می‌کنند خودکترلی، نظریه‌ای عمومی است که همه جرائم را در همه زمان‌ها تبیین می‌کند (Gottfredson & Hirschi, 1990: 89) و ولد، ۱۳۹۱ به نقل از علیوردی‌نیا و یونسی، ۱۳۹۳: ۱۰۱).

بر اساس آنچه گفته شد «نظریه عمومی» ادعا دارد که در قلمرو جرم‌شناسی می‌تواند ابعاد و گونه‌های مختلف جرم را تشریح کند. بدین ترتیب اگر نظریه جرم‌شناختی،

موضوع غامضی را به خود بدهند؛ زیرا ممکن است با برچسب‌های ناخوشایندی از جمله ناتوانی در تحلیل دقیق موضوع، خلط مباحث با یکدیگر، تناقض‌گویی و... از سوی همکاران خود مواجه شوند.

#### پ- گستره کاربرد (عمومی و خاص)

علاوه بر دسته‌بندی‌های پیش‌گفته، نظریه از حیث گستره کاربرد به نظریه عمومی<sup>۱</sup> و نظریه خاص<sup>۲</sup> تقسیم می‌شود. اصطلاح نظریه عمومی را برای نخستین بار کینز<sup>۳</sup> اقتصاددان بریتانیایی در سال ۱۹۳۵ در عنوان یکی از کتاب‌های خود مورد استفاده قرار داد (ایروانیا، ۱۳۹۲: ۱۷). وی در کتاب «نظریه عمومی اشتغال، بهره و پول»<sup>۴</sup> با به چالش کشیدن اقتصاد کلاسیک، تلاش می‌کند دیدگاه کلی در خصوص عوامل مؤثر بر سطح اشتغال ارائه دهد. به تدریج و با استقبال از دیدگاه کینز مفهوم نظریه عمومی، مدنظر محققان رشته‌های دیگری نظیر علوم سیاسی، مدیریت، روان‌شناسی، حقوق و جرم‌شناسی قرار گرفت. یکی از آثاری که در حیطه علم حقوق با این عنوان نگاهی شده است کتاب «نظریه عمومی حقوق و دولت»<sup>۵</sup> است که برخی به اشتباه آن را «نظریه محض حقوق و دولت» نامیده‌اند (تمدن جهرمی، ۱۳۹۴). در این کتاب به مفهوم حقوق، ضمانت اجرا، جرم، مسئولیت حقوقی، ماهیت حقوق اساسی، رابطه حقوق و دولت و حقوق بین الملل و حقوق دولتی پرداخته شده است. در میان آثار داخلی نیز می‌توان به کتاب کلیات حقوق (نظریه عمومی) اشاره داشت که به مبنا و هدف حقوق، اوصاف قاعده حقوقی، شاخه‌ها و منابع علم حقوق پرداخته است (کاتوزیان، ۱۳۸۷: ۵-۶). با دقت در آثار پیش‌گفته روشن می‌شود مقصود حقوقدانان از مفهوم نظریه عمومی،

5. General Theory of Law and State

6. Social Learning and Social Structure: A General Theory of Crime and Deviance

7. A General Theory of Crime

1. General theory

2. special theory

3. Keynes

4. the General Theory of Employment, Money, and Interest

نظریه تلفیقی خود‌کنترلی هیرشی و گاتفردسون که پیش‌تر به آن اشاره شد در زمره نظریه‌های تلفیقی عمومی قرار می‌گیرد. تراویس هیرشی و میشل گاتفردسون در سال ۱۹۹۰ در تعدیل و بازسازی نظریه کنترل اجتماعی تلاش کردند مفاهیم نظریه کنترل را با دیدگاه‌های زیست اجتماعی، روانشناختی، فعالیت روزمره و نظریه‌های انتخاب عقلانی ترکیب کنند (سیگل، ۲۰۰۱: ۲۹۴ به نقل از علیوردی‌نیا و یونسی، ۱۳۹۳: ۱۰۱). اگنیو نیز در ارایه یک نظریه عمومی جرم<sup>۷</sup> تلاش نمود طیف گسترده‌ای از نظریه‌های جرم‌شناختی را با یکدیگر ترکیب کند. نظریه ارایه شده توسط وی از ترکیب نظریه‌های یادگیری اجتماعی، کنترل اجتماعی، خودکنترلی، فشار، برچسب زنی، حمایت اجتماعی و نظریه‌های زیستی پدیده آمده است. یکی دیگر از نظریه‌های عمومی تلفیقی که از شهرت بالایی برخوردار شده است نظریه تلفیقی شرمساری بازپذیرنده<sup>۸</sup> برایت ویت<sup>۹</sup> است. این نظریه تلفیقی از نظریه‌های برچسب‌زنی، خرده فرهنگی، فرصت، کنترل، معاشرت ترجیحی و یادگیری اجتماعی است (ولد، ۱۳۹۱: ۴۱۱-۴۱۲). و بر آن است که با استفاده و ترکیب مفاهیم پیش‌گفته، نگرشی کل‌گرا و هنجاری ارایه دهد.

بررسی گونه‌های مختلف نظریه‌های عمومی در قلمرو جرم‌شناسی نشان می‌دهد این نظریه‌ها عمدتاً بر وجه تلفیقی ساخته شده‌اند. با اندکی مسامحه می‌توان نظریه‌های عمومی در قلمرو جرم‌شناسی را نظریه‌های تلفیقی دانست.<sup>۱۰</sup>

تحلیل فراگیری از جرم ارایه دهد، چنانکه بر دایره وسیعی از آن منطبق باشد، نظریه عمومی نامیده می‌شود. در نقطه مقابل، اگر نظریه‌ای به دنبال تشریح گروه یا جنبه‌های خاصی از پدیده مورد مطالعه باشد «نظریه خاص» محسوب می‌شود. این نظریه‌ها برآنند که با تمرکز بر برخی از جنبه‌ها و یا گونه‌های خاص از یک پدیده به صورت ویژه آن را مورد توصیف، تبیین و علت‌شناسی قرار دهند. در قلمرو جرم‌شناسی می‌توان نظریه‌هایی را یافت که با چنین هدفی ساخته شده‌اند و به دنبال تبیین گروهی از جرایم مانند جرایم یقه سفیدی، خشونت بار، جنسی و یا جرایم منفردی چون قتل، سرقت و... هستند. برای نمونه می‌توان به نظریه خودکشی دورکیم<sup>۱</sup>، نظریه فرل<sup>۲</sup> در باب هرزه نویسی شهری، دکاستر<sup>۳</sup> و همکاران در زمینه خشونت جوانان، نظریه استرتسکی<sup>۴</sup> و همکاران در زمینه تجزیه و تحلیل فقر، کاپوویچ<sup>۵</sup> در زمینه بزه‌دیدگی جرم سرقت، نظریه زاغه‌نشینی و نظم اجتماعی سوتلس<sup>۶</sup> اشاره کرد.

نظریه تلفیقی می‌تواند به صورت عمومی ساخته شود که در این صورت «نظریه تلفیقی عمومی» خوانده می‌شود. نظریه تلفیقی عمومی با ترکیب نظریه‌های مختلف بر آن است تا تحلیل فراگیری از جرم ارایه دهد، چنانکه در رابطه با مجموعه‌ای از جرایم، قابلیت اعمال داشته باشد. با وجود این نه تنها نظریه‌های عمومی بلکه نظریه‌های تلفیقی عمومی نیز قادر به توضیح تمامی اشکال جرایم نیستند.

۱. برای مطالعه ر.ک به: محسنی تبریزی، ۱۳۷۳.

2. ferrell
3. decoster
4. stretsky
5. capowich
6. suttles
7. Agnew's general theory

آنچه در این قسمت به عنوان نظریه عمومی جرم اگنیو آمده است با آنچه به عنوان نظریه عمومی فشار اگنیو شهرت دارد متفاوت است. وی چارچوب کلی نظریه عمومی خویش را در کتاب زیر ارایه داده است:

Why Do Criminals Offend? A General Theory of Crime and Delinquency

برای مطالعه در خصوص «نظریه عمومی فشار» ر.ک: Agnew, 2001

8. reintegrative shaming

9. Braithwaite

۱۰. برای مشاهده‌ی مثال دیگر نظریه تلفیقی عمومی ر.ک به:

(کرامر و میشلوفسکی، ۲۰۰۶: ۲۴ به نقل از قورچی بیگی، ۱۳۹۵: ۲۱۶). روث<sup>۶</sup> و مولینز<sup>۷</sup> نیز در تبیین جرایم فراملی، نظریه تلفیقی را ارائه می‌دهند که به نقش انگیزه، فرصت، محدودیت و کنترل در پنج سطح بین‌المللی، دولتی/ساختاری، میانی، سازمانی/جامعوی و تعاملی می‌پردازد (روث و مولینز، ۱۳۹۶: ۲۴۲). در حوزه جرم جوانان نیز می‌توان به نظریه تلفیقی جانسون<sup>۸</sup> اشاره کرد.<sup>۹</sup> یکی از گونه‌های معاصر و مشهور نظریه تلفیقی خاص، نظریه تلفیقی ارائه شده در باب جرایم حکومتی توسط روث و مولینز است. این دو نظریه‌پرداز تلاش کردند چگونگی وقوع جرم حکومتی را با ترکیب چهار عامل انگیزه، فرصت، محدودیت و کنترل‌ها در پنج بعد بین‌المللی، دولتی (ساختاری)، میانی، سازمانی (جامعوی) و تعاملی توضیح دهند (Rothe, 2009: 113). نظریه تلفیقی دیگر در همین حوزه از آن کرامر و میشلوفسکی (۲۰۰۵) به نقل از به نقل از 3 (Pruitt, 2004) است. به عقیده آنان فشار ناشی از فقدان ابزارهای مناسب و قانونی برای دسترسی به اهداف و فقدان کنترل اجتماعی می‌تواند به جرم حکومتی منجر شود. در مدل مفهومی ارائه شده، زمانی که ساختار حکومت نتواند با استفاده از ابزارهای قانونی و درست به اهداف خود در یکپارچه‌سازی اعتقادات، باورهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی دست پیدا کند، به تدریج به سمت اقدامات غیر قانونی علیه گروه‌های مخالف گام برمی‌دارد و مرتکب جرم حکومتی علیه آنان می‌شود. وقتی دولت، دشمن سیاسی و اقتصادی خود را به عنوان یک گروه اقلیت خاص در اختیار دارد، ممکن است اهداف خود را تا آستانه نسل‌کشی به پیش برد. در نتیجه

از سوی دیگر نظریه‌های تلفیقی ممکن است برای توضیح جرایم خاصی ساخته شوند. نظریه‌های تلفیقی خاص را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد: دسته نخست، نظریه‌های تلفیقی خاصی که عهده‌دار تبیین تلفیقی گروهی از جرایم مانند جرایم یقه سفیدی، خشونت خانوادگی، جرم جوانان، جنایات بین‌المللی و... هستند؛ و گروه دوم، که به دنبال نظریه تلفیقی در جرایم خاص به صورت منفرد، فارغ از دسته‌بندی کلی آن هستند. برای نمونه در حوزه خشونت خانوادگی می‌توان به نظریه تلفیقی گلیس و استرو<sup>۱</sup> اشاره کرد. این دو نظریه‌پرداز تلاش کردند با استفاده از مفاهیم برآمده از نظریه‌های روان‌شناختی، یادگیری اجتماعی، فرهنگ خشونت، تضاد، به نظریه تلفیقی در زمینه خشونت خانوادگی دست یابند. یکی دیگر از گونه‌های نظری تلفیقی خاص نظریه بنسون، مادسن و اک<sup>۲</sup> است. این نظریه با استفاده از سه نظریه فعالیت روزمره، الگوی جرم و پیش‌گیری وضعی، جنبه‌هایی از جرایم یقه سفیدان را بررسی کرده است (سیمپسون و ویزبرد، ۱۳۹۵: ۳۲). در همین حوزه کلمن<sup>۳</sup> نظریه تلفیقی را پیشنهاد می‌دهد که بر اقتران زمانی انگیزه و فرصت به عنوان عوامل موثر در بروز جرایم یقه سفیدی تأکید می‌کند (بنسون و سیمپسون، ۱۳۹۱: ۱۲۰). همچنین کرامر<sup>۴</sup> و میشلوفسکی<sup>۵</sup> در رابطه با جرایم شرکتی - دولتی نظریه‌ای را ارائه می‌کنند که با تأکید بر سه سطح مبنایی نهادی، سازمانی و تعاملی بر نقش انگیزه، فرصت و کنترل در آنها اشاره می‌شود. از دیدگاه آنان جرم شرکتی - دولتی از تقارن فشار، برای نیل به هدف، دسترسی و جذابیت ابزارهای غیر قانونی و نبود کنترل اجتماعی موثر ناشی می‌شود

7. Mullins  
8. Johnson

۹. برای مطالعه نمونه‌ی دیگری از نظریه تلفیقی خاص ر.ک به:

Baron, Larry, and Murray A. Straus. 1990. *Four Theories of Rape in American Society*. New Haven: Yale University Press.

Title, Charles, 1995. *Control Balance. Toward a General Theory of Deviance*. Boulder, CO: Westview

1. gelles and straw  
2. bsnsn, madensen, eck  
3. coleman  
4. kramer  
5- Michalowski  
6. Rothe

ساخت نظریه، ممکن است مفاهیم مختلفی اخذ شود بدون آن که از ارتباط منطقی آن مفاهیم اطمینان حاصل شود (Pearson & Weiner, 1985). همین مسئله باعث شده است پاره‌ای از جرم‌شناسان نظریه تلفیقی را یک استراتژی مبهم و نامشخص برای تولید نظریه بدانند (لیسکا، ۱۹۸۹: ۱ به نقل از Caro, 2002: 63).

برای حل معضل فوق لازم است روش مشخصی در نظر گرفت تا اهداف نظریه تلفیقی حاصل شود. برای ساخت یک نظریه تلفیقی طی سه مرحله ضروری است. پیش از هر چیز لازم است دامنه‌ی کاربرد یک نظریه تلفیقی مشخص شود. به عبارت دیگر نظریه‌پرداز باید تعیین کند چه هدفی را از تلفیق دنبال می‌کند، آیا قصد مطرح نمودن یک نظریه تلفیقی عمومی را دارد و یا آنکه به دنبال یک نظریه تلفیقی برای توضیح نوع خاصی از جرایم است. بر این اساس نظریه تلفیقی می‌تواند از ترکیب نظریه‌های خاص یا عام با یکدیگر تشکیل شود.

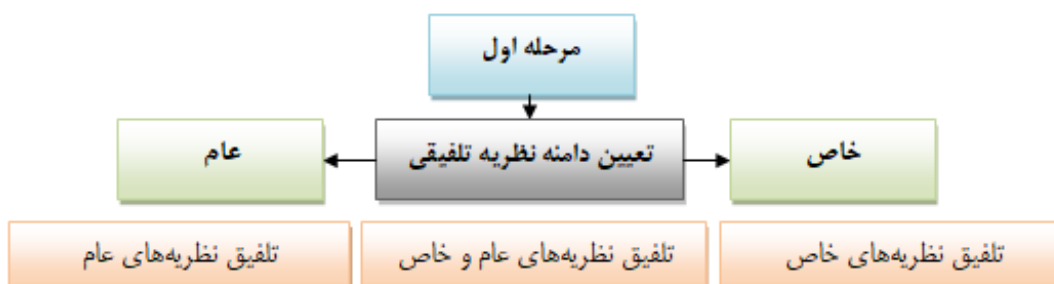
اگر ارتکاب جرم، یک عمل منطقی تلقی گردد، استفاده از نسل‌کشی برای از بین بردن دشمن در وضعیتی که هیچ کنترل اجتماعی و سیاسی برای مهار قدرت وجود ندارد، می‌تواند بهترین پاسخ باشد.

بر اساس آنچه گذشت بر مبنای گونه‌شناسی ارایه شده می‌توان الگویی برای ساخت نظریه‌های تلفیقی ارایه داد؛ الگویی که بر اساس هدف از تلفیق، روش مناسب را مشخص می‌سازد و سطح تلفیق نظری و گستره تلفیق را بر همین مبنای روشن می‌کند.

## ۲- روش ساخت نظریه تلفیقی

فقدان روش نظام‌مند برای ساخت نظریه تلفیقی یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی جرم‌شناسی تلفیقی است. بسیاری از نظریه‌های تلفیقی از یک الگو و نقشه راه مشخص برای رسیدن به نظریه تلفیقی مطلوب، محروم هستند. اختلاف نظر در گونه‌ها و نوع ساخت این نظریه‌ها سبب شده است که هیچ‌گاه چارچوب مشخص ساخت این نظریه‌ها تدوین نگردد. در نتیجه‌ی فقدان الگوی

### اولین مرحله ساخت نظریه تلفیقی



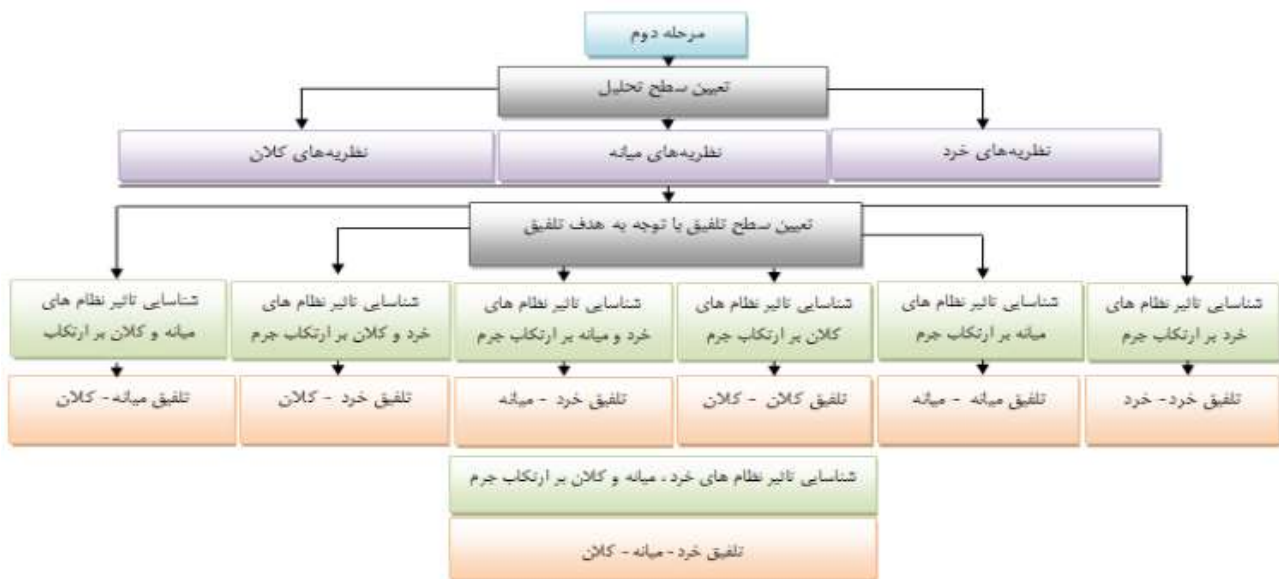
خرد طبقه‌بندی می‌شود. همچنین اگر نظریه به نقش عناصری مانند خانواده، گروه‌ها و سازمان‌ها توجه کند به سطح میانه توجه دارد و چنانچه به نظام‌های کلان اجتماعی و ساختارهای جامعه در بروز جرم توجه کند، نظریه، سطح کلان خواهد داشت. برای مثال، نظریه‌های اثبات‌گرا به

در مرحله بعدی سطح تلفیق باید مشخص گردد. مشخص نمودن سطح هر نظریه از طریق مفاهیم مندرج در آن، صورت می‌پذیرد. اگر نظریه به جرم در سطح فردی توجه داشته باشد و آن را ناشی از عواملی مانند هوش، شخصیت، ویژگی‌های روانی و مانند آن بداند در سطح

ویژگی‌های فردی داشته باشیم. چه آنکه نظریه‌های تک بعدی که به کنش بزهکارانه در سطح ویژگی‌های فردی توجه دارد همواره از بخشی از واقعیت چشم‌پوشی کرده‌اند، حال آنکه انسان می‌تواند به طور همزمان تحت تأثیر ویژگی‌های زیستی و روانی باشد. نوع دیگری از تلفیق نظری در جرم‌شناسی، تلفیق سطوح خرد و کلان است. زمانی که بخواهیم تأثیر متغیرهای سطح کلان را بر رفتار فرد نشان دهیم، از این تلفیق استفاده می‌کنیم. همچنین تلفیق نظری می‌تواند از ترکیب سطح خرد و میانه، کلان و میانه، یا خرد، کلان و میانه پدید آید. شکل زیر گام دوم در ساخت نظریه تلفیقی را نشان می‌دهد:

سطح خرد توجه دارند، نظریه معاشرت‌های ترجیحی در سطح میانه به علل وقوع جرم می‌پردازد و نظریه تضاد به سطح کلان توجه دارد. پس از شناخت سطح تحلیل نظریه با توجه به هدفی که به دنبال آن هستیم نظریه‌ها را می‌توان با یکدیگر تلفیق نمود. ممکن است هدف جرم‌شناس از تلفیق نظری در کنار هم قرار دادن نظریه‌های کلان باشد تا بتواند تأثیر هر کدام از نظام‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، آموزشی و... بر ارتکاب جرم را در یک کل به هم پیوسته مورد مطالعه قرار دهد. در این نوع از تلفیق نه تنها تأثیر هر کدام از این نظام‌ها بر جرم تشریح می‌شود، بلکه ارتباط میان آنها و چگونگی تأثیرگذاری‌های متقابل نیز مشخص خواهد شد. از سوی دیگر با تلفیق نظریه‌های خرد می‌توانیم تحلیل کامل‌تری از رفتار در سطح

#### دومین مرحله ساخت نظریه تلفیقی



به نظریه دیگر منتقل سازد. در نقطه مقابل، زمانی که نظریه-پرداز به دنبال ادغام مفاهیم مندرج در نظریه‌های گوناگون است باید از روش تلفیق مفهومی استفاده کند. برای نیل به این هدف، ابتدا مفاهیم اساسی نظریه‌ها را مورد شناسایی قرار می‌دهد، سپس مفاهیم را از نظریه‌های مختلف اخذ

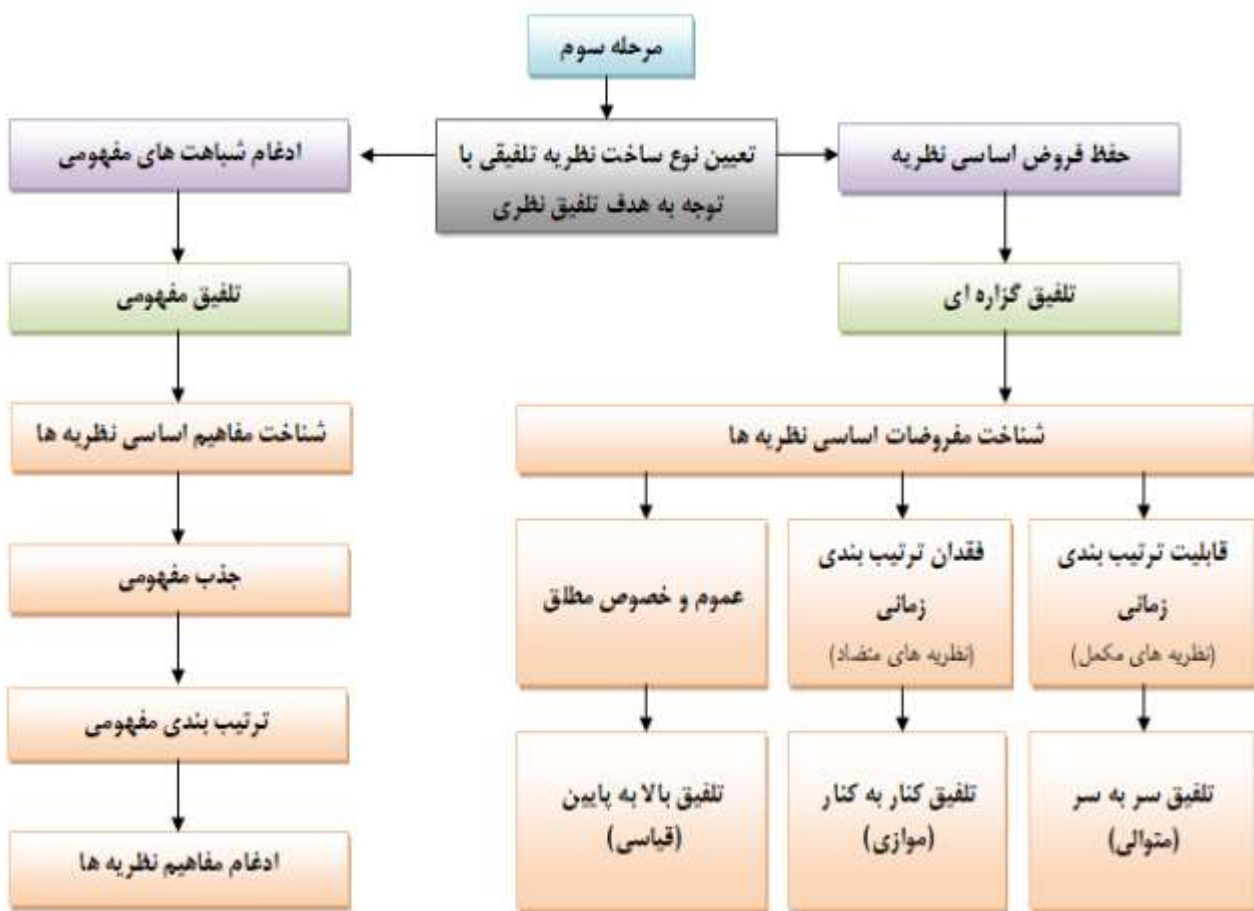
در قدم بعدی لازم است نوع ساخت نظریه را تعیین کنیم. نوع ساخت نظریه می‌تواند از نوع گزاره‌ای و یا مفهومی باشد. تلفیق گزاره‌ای آنگاه انتخاب می‌شود که پژوهشگر به دنبال حفظ فروض اساسی نظریه است و بخواهد گزاره‌های یک نظریه را به صورت دست نخورده



برقراری تقدیم و تأخر، از راهبرد تلفیق کنار به کنار (= موازی) و اگر رابطه آنها چنان بود که یکی از آنها می‌تواند زیرمجموعه دیگری محسوب شود، از تلفیق گزاره‌ای بالا به پایین (= قیاسی) استفاده می‌شود. شکل زیر مرحله سوم از ساخت نظریه تلفیقی را نشان می‌دهد.

می‌نماید (جذب مفهومی)، و در نهایت، ترتیب‌بندی مفهومی از آنها ارایه می‌دهد تا به ادغام میان مفاهیم نظریه‌ها دست یابد. نظریه‌پرداز در تلفیق گزاره‌ای ابتدا به شناخت مفروضات اساسی نظریه‌ها می‌پردازد. در مرحله بعدی بسته به نوع مفروضات، نوع مناسب تلفیق انتخاب می‌شود. چنانچه مفروضات اصلی نظریه‌ها در عین تفاوت، قابلیت ترتیب‌بندی زمانی داشته باشند از راهبرد تلفیقی سر به سر (= متوالی) استفاده می‌شود. در صورت تضاد یا عدم

سومین مرحله ساخت نظریه تلفیقی



## برآمد

نظریه‌پردازی تلفیقی، ترکیب نظام‌مند و منطقی مفاهیم و یا گزاره‌های اصلی دو یا چند نظریه جرم‌شناختی (مشابه و یا مخالف) با یکدیگر و ایجاد همگرایی میان آنها با هدف ارایه تصویر جامع‌تر و واقعی‌تر از جرم است. این رویکرد در طی دهه هشتاد به یکی از مهم‌ترین موضوعات جرم‌شناسی بدل شد و بخش مهمی از تحولات اخیر را به خود اختصاص داد. با این حال به‌رغم آنکه می‌توان استفاده از ابزار تلفیق را به عنوان راه برون‌رفت از چالش‌های جرم‌شناسی امروز دانست؛ نظریه تلفیقی در میان جرم‌شناسان موافقان و مخالفانی دارد.<sup>۱</sup> گروهی با برجسته‌سازی نقاط قوت نظریه‌های تلفیقی در کارایی آنها راه افراط پیموده، ساخت نظریه‌های تلفیقی را تنها راه خلاصی از بحران نظریه در جرم‌شناسی دانسته، به پاسخ‌گویی نظریه‌های تلفیقی در جمیع جهات اعتقاد دارند. در مقابل، گروهی با تأکید بر معایب این نظریه‌ها اصولاً برآنند که ابطال‌گری راه‌حل مناسب‌تری نسبت به ادغام‌گری نظریه‌ها است.<sup>۲</sup> بدین ترتیب جرم‌شناسی تلفیقی با انتقادهای مختلفی مواجه گردید. یکی از چالش‌های جرم‌شناسی تلفیقی در حیطه نظریه‌پردازی تلفیقی، ابهام در انواع نظریه‌های تلفیقی و مشخص نبودن شیوه ساخت این نظریه‌هاست. فقدان روش مناسب برای ساخت نظریه تلفیقی سبب شده است این حوزه شاهد سردرگمی‌های بسیاری باشد که پاره‌ای از آنها جنبه روش‌شناسی دارند. چنانکه برخی از جرم‌شناسان با اشاره به چنین چالش‌هایی اساس ساخت نظریه تلفیقی را زیر سؤال برده‌اند. برای رفع این چالش، این مقاله تلاش نمود گونه‌شناسی جامعی از نظریه‌های تلفیقی به منظور شناسایی روش تلفیق، مطرح و نظریه‌های تلفیقی را بر حسب نوع ساخت، سطح تلفیق و

گستره کاربرد، طبقه‌بندی نماید. بر همین اساس، با هدف ارایه الگوی نظریه‌پردازی تلفیقی، مراحل ساخت نظریه تلفیقی به دقت مشخص گردید.

برای ساخت یک نظریه تلفیقی لازم است ابتدا گستره کاربرد نظریه تلفیقی مشخص شود. نظریه تلفیقی از این حیث می‌تواند عام یا خاص باشد. همچنین تعیین سطح تلفیق، ضروری است. نظریه‌پرداز هنگام تلفیق باید به سطح عناصری که قصد تلفیق آنها را دارد، توجه و به صورت آگاهانه مؤلفه‌های برآمده از آن را انتخاب نماید. از این جهت، نظریه تلفیقی می‌تواند خرد-خرد، کلان-کلان، خرد-کلان، میانه-کلان، خرد-میان-کلان باشد. در انتها برای ساخت نظریه تلفیقی، انتخاب نوع ساخت نظریه ضروری است. نظریه تلفیقی از این حیث می‌تواند به صورت گزاره‌ای یا مفهومی ساخته شود. در تلفیق گزاره‌ای، اساس و مفروضات اصلی هر نظریه حفظ شده و به همان شکل با گزاره اصلی نظریه دیگر تلفیق می‌شود. حال آنکه در تلفیق مفهومی، مفاهیم برآمده از نظریه‌های مختلف برای توضیح پدیده مدنظر به استخدام درآمده و با سایر مفاهیم ترکیب می‌شوند. بر اساس آنچه گذشت، ساخت نظام‌مند نظریه تلفیقی ضمن آنکه خواننده را با پیش‌فرض‌های ذهنی نظریه‌پرداز در ساخت نظریه آشنا می‌سازد، زمینه ارزیابی نظریه‌های تلفیقی را نیز فراهم می‌کند. بدین ترتیب این امکان مهیا خواهد شد که ضمن شناسایی نظریه‌های تلفیقی برخوردار از اعتبار بیشتر، از آنها در عمل استفاده شود؛ زیرا این نظریه‌ها در همان حال که به دنبال علت شناسی جرم هستند می‌توانند واجد آثار پیشگیرانه بوده، در دستور کار سیاستگذاران و کارگزاران نظام عدالت کیفری قرار گیرند.

۱ - برای مطالعه نظر مخالف که معتقد به موفقیت حداقلی نظریه‌های تلفیقی است

رک به: محمد نسل، ۱۳۹۵: ۹۰.

۲ - برای مطالعه بیشتر رک به:

Laub, John H. the craft of Criminology. Routledge, 2015, 257

## منابع

- اسفندیاری، مهدی و همکاران (زمستان ۱۳۹۵)، بازدارندگی نوین در نظم و ساختار نوین نظام بین الملل (داده‌های نظری و یافته‌های تجربی)، فصلنامه علمی - ترویجی علوم و فنون نظامی، دوره ۱۲، ش ۳۸: ۳۲-۵.
- ایروانیان، امیر (۱۳۹۲)، نظریه عمومی سیاستگذاری جنایی، تهران: انتشارات شهر دانش، چاپ اول.
- بنسون، مایکل ال و سیمپسون، سالی اس (۱۳۹۱)، جرایم یقه سفیدی - رویکردی فرصت مدار، ترجمه: اسماعیل رحیمی نژاد، تهران: نشر میزان، چاپ اول.
- ترنر، جان اتان اچ (۱۳۹۶)، رهیافتی جدید برای تلفیق نظری تحلیل خرد و کلان در: جلائی پور، حمیدرضا و محمدی، جمال. نظریه‌های متأخر جامعه‌شناسی، تهران: نشر نی، چاپ هفتم.
- حسینی، سید حسین و اسماعیل زاده، لیدا (۱۳۹۳)، جنبه‌های عوام‌گرای سیاست کیفری ایران در قبال فساد اقتصادی، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، سال چهاردهم، ش چهارم: ۲۴۱-۲۰۱.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۳۹۷)، درآمدی بر جرم‌شناسی، تهران: انتشارات سمت، چاپ اول.
- روث، داون ال و کریستوفر دلیو، مولینز (۱۳۹۶)، نسل زدایی، جنایات جنگی و جنایت علیه بشریت در آفریقای مرکزی؛ اکتشاف جرم‌شناختی، ترجمه: سمانه طاهری در: سمولرز، آلت و هاومن، رولف، جرم‌شناسی فراملی؛ به سوی جرم‌شناسی جنایات بین‌المللی، به کوشش: حمید رضا نیکوکار، تهران: نشر میزان، چاپ اول، ۶۸۹-۶۵۶.
- ریتزر، جورج (۱۳۹۵)، نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی، چاپ بیست و یکم.
- ریتزر، جورج (۱۳۹۶)، نظریه جامعه‌شناسی، ترجمه: هوشنگ ناییبی، تهران: نشر نی، چاپ چهارم.
- سلیمی منش، بتول (۱۳۹۸)، میانجی‌گری کیفری، روزنامه کیهان، کد خبر: ۱۵۸۱۰۳، ۱۳۹۸/۰۱/۲۶ قابل دسترسی در: <http://kayhan.ir/fa/news/158103>
- سلیمی، علی و داوری، محمد (۱۳۹۳)، جامعه‌شناسی کجروی، قم: انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ ششم.
- سیگل، لاری جی (۱۳۹۵)، جرم‌شناسی، ترجمه: اکبر وروایی، مهدی مقیمی و حمید فاطمی موحد، تهران: دانشگاه علوم انتظامی ناجا چاپ اول.
- سیمپسون، سالی اس و ویزبرد، دیوید (۱۳۹۵)، جرم‌شناسی جرایم یقه سفیدان، ترجمه: حمیدرضا دانش ناری و آزاده صادقی، تهران: نشر میزان، چاپ دوم.
- علیوردی نیا، اکبر و ملک دار، اعظم و حسنی، محمدرضا (۱۳۹۳)، تخلفات رایانه‌ای در میان دانشجویان دانشگاه مازندران؛ آزمون تجربی نظریه یادگیری اجتماعی ایگز، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره پانزدهم، ش ۲: ۲۳-۵۶.
- علیوردی نیا، اکبر و یوسفی، عرفان (تابستان ۱۳۹۳)، تأثیر میزان خودکنترلی بر ارتکاب جرم در میان دانشجویان، مجله راهبرد فرهنگ، دوره ۷، ش ۲۶: ۹۳-۱۱۸.
- غلامی، حسین. جزوه درس جرم‌شناسی نظری، مقطع دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی، نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵.
- قاسمی کهریز سنگی، راضیه و فرجیها، محمد (بهار و تابستان ۱۳۹۴)، چالش عدالت و کارایی در گفتمان مدیریت‌گرایی کیفری با تأکید بر حقوق ایران، فصلنامه آموزه‌های حقوق کیفری، سال پنجم، ش ۹: ۲۹-۵۴.

یقه‌سفیدها، مجله پژوهشنامه حقوق کیفری، سال پنجم، ش ۲: ۲۱۹-۱۹۱.

رنانی، محسن و سرمدی، حامد و شیخ انصاری، مجید (پاییز و زمستان ۱۳۹۵)، نقد عقلانیت کلاسیک، رویکرد عقلانیت محدود (مرزبندی شده) سایمون، مجله اقتصاد تطبیقی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال سوم، ش ۲: ۹۳-۷۱.

Agnew, Robert. **Building on the Foundation of General Strain Theory: Specifying the Types of Strain Most Likely to Lead to Crime and Delinquency.** Journal of Research in Crime and Delinquency Volume:38 Issue:4 Dated: November 2001, Pages:319 to 361.

Akers, R. L., & Sellers, C. S. (2009) **Criminological Theories: Introduction, Evaluation, and Application** (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.

Barak, Gregg. (2009) **Criminology: An Integrated Approach.** Rowman & Littlefield Publishers.

Baron, Larry, and Murray A. Straus. (1990). **Four Theories of Rape in American Society.** New Haven: Yale University Press.

Benefiel, Rodger. (2014) **Theoretical Integration.** In The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice, First Edition. Edited by Jay S. Albanese Blackwell Publishing Ltd. Blackwell Publishing Ltd.

Bernard, T. J., (1989). **A Theoretical Approach to Integration.** In S. F. Messner, M. D. Krohn, & A. E. Liska (Eds.), *Theoretical Integration in the study of deviance and crime: Problems and prospects* (pp. 137-160).

Burke, Roger Hopkins. (2014) **An Introduction to Criminological Theory,** Routledge; 4 edition.

Bursik, Robert J. (1989). "Political Decisionmaking and Ecological Models of Delinquency: Conflict and Consensus." Pp. 105-117 in Steven Messner, Marvin, D. Krohn, and Allen E. Liska (eds.). *Theoretical Integration in the Study of Crime, and Deviance: Problems and Prospects.* Albany: State University of New York.

قورچی بیگی، مجید (۱۳۹۴)، **جرم‌شناسی جرایم یقه سفیدها،** تهران: نشر دادگستر، چاپ اول.

کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۷)، **کلیات حقوق (نظریه عمومی)**، تهران: شرکت سهامی انتشار، چاپ سوم.

کلسن، هانس (۱۳۹۴)، **نظریه محض حقوق و دولت**، ترجمه: محمد حسین تمدن جهرمی، تهران: انتشارات سمت و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ اول.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۷)، **جامعه‌شناسی**، ترجمه: محسن چاوشیان، نشر نی.

محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۳)، **ملاحظات در باب نظریه خودکشی دورکهایم**، نشریه نامه علوم اجتماعی دانشگاه تهران، دوره هفتم، ش ۷: ۱۱۷-۱۴۹.

محسنی، فرید (۱۳۹۴)، **جرم‌شناسی**، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)، چاپ اول.

محمد نسل، غلامرضا (۱۳۹۵)، **نظریه‌ها و نظریه پردازان جرم‌شناسی**، تهران: نشر دادگستر، چاپ اول.

نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۱)، **مباحثی در علوم جنایی**، تقریرات درس جامعه‌شناسی جنایی، ویراست هفتم، به کوشش شهرام ابراهیمی.

والک لیت، ساندر (۱۳۸۶)، **شناخت جرم‌شناسی**، ترجمه: حمید رضا ملک محمدی، تهران: نشر میزان، چاپ اول.

وایت، راب و هینز، فیونا (۱۳۹۵)، **جرم و جرم‌شناسی**، ترجمه: علی سلیمی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

ولد، جرج و برنارد، توماس و اسنیپس، جفری (۱۳۹۱)، **جرم‌شناسی نظری (گذری بر نظریه‌های جرم‌شناسی)**، ترجمه: علی شجاعی، تهران: انتشارات سمت، چاپ پنجم.

ویلیامز، فرانک پی و مک شین، ماری لین دی (۱۳۹۵)، **نظریه‌های جرم‌شناسی**، ترجمه: حمیدرضا ملک محمدی، تهران: نشر میزان، چاپ ششم.

یعقوبی، علی و آقایی، جان احمد و کاردوست، مژگان (پاییز و زمستان ۱۳۹۳)، **رویکردهای جرم‌شناختی جرایم**

- Pearson, Frank S., & Alan N. Weiner. (1985). "Toward an Integration of Criminological Theories." *Journal of Criminal Law and Criminology* 76, 1: 116-150.
- Pruitt, William R. (2014) **How Criminology Can Engage in the Theorizing on Genocide**, *International Journal of Criminal Justice Sciences*, Vol 9 Issue 1 January.
- Rothe, Dawn L. (2009) **State Criminality: The Crime of All Crimes**. Lexington Books.
- Tibbetts, Stephen G. (2018) **Criminological Theory: The Essentials** (Third Edition), SAGE Publications, Inc; Third edition.
- Tittle, Charles, (1995). **Control Balance. Toward a General Theory of Deviance**. Boulder, Co: Westview.
- Laub, John H. (2015) **the Craft of Criminology**. Routledge.
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Macrosociology>
- <https://www.researchgate.net/publication/249985142>, **The Web of Conformity A Network Approach to the Explanation of Delinquent Behavior**
- Calhoun, Craig. (2002) **Dictionary of the Social Sciences** (Article: Macrosociology), Oxford University Press.
- Caro, Manuel. (2002) **Theory Integration in Criminology: An Appraisal and a Quantum Proposal**. A Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy. University of Miami.
- Durrant, Russil and Ward, Tony. (2015) **Levels of Analysis and Explanations in Criminology, in Evolutionary Criminology, Towards a Comprehensive Explanation of Crime**. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/300779627>
- Elliot, Del. (2017) **Integrated Theory**, Available at: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document>.
- Farrell, Ronald A. (1989). "Cognitive Consistency in Deviance Causation: A Psychological Elaboration of an Integrated Systems Model" Pp.61-92 in Steven Messner, Marvin D. Krohn, and Allen E. Liska. **Theoretical Integration in the Study of Crime and Deviance: Problems and Prospects**. Albany: State University of New York.
- Hagan, Frank E. (2016) **Introduction to Criminology: Theories, Methods, and Criminal Behavior**, SAGE Publications, Inc; Ninth edition.
- Hirschi, Travis. (1979) **Separate and Unequal Is Better**, *Journal of Research in Crime and Delinquency (JRCD)*, Volume: 16, page(s): 34-38.
- Krohn, Marvid D. & Eassey, John M. (2014) **Integrated Theories of Crime**. The Encyclopedia of Theoretical Criminology, First Edition. Edited by J. Mitchell Miller. Blackwell Publishing Ltd.
- Messner, S. F., Krohn, M. K., & Liska, A. E. (Eds.). (1989) **Theoretical Integration in the Study of Deviance and Crime: Problems and Prospects**. Albany, NY: SUNY Press.
- Miethe, Terance & Meier, Robert. (1994) **Crime and Its Social Context: Toward an Integrated Theory of Offenders, victims, and situations**, state university of New York press, Albany.
- Muftić, Lisa R. (2009) **Macro-Micro Theoretical Integration: An Unexplored Theoretical Frontier**, *Journal of Theoretical & Philosophical Criminology*, Volume 1, Issue 2, *Journal of Theoretical & Philosophical Criminology*.